

Razvoj sportskog turizma u većim gradovima Istre

Otočan, Dajana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:508616>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET
(studij za stjecanje visoke stručne spreme
i stručnog naziva: magistar kineziologije)

Dajana Otočan

**RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA U
VEĆIM GRADOVIMA ISTRE**

(diplomski rad)

Mentor:
doc. dr. sc. Sanela Škorić

Zagreb, rujan 2016.

RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA U VEĆIM GRADOVIMA ISTRE

Sažetak

U ovom diplomskom radu glavni je cilj prikazati razvoj sportskog turizma u Istri kao najrazvijenijoj turističkoj regiji Republike Hrvatske što potvrđuje broj ostvarenih noćenja i dolazaka koji, u odnosu na druge dijelove Hrvatske, raste iz godine u godinu. Sportski turizam u Istri zauzima značajno mjesto uz ostale specifične oblike turizma. Poseban naglasak je na razvoju sportskog turizma u četiri najveća istarska grada, Puli, Poreču, Rovinju i Umagu, koji ujedno ostvaruju najveći turistički promet. Na temelju anketa prikupljenih od turističkih zajednica navedenih gradova analizirat će se trenutna turistička ponuda, resursi koji su omogućili razvoj sportskog turizma te iskorištenost tih resursa. Analizom resursa povezana je iskorištenost tih resursa i pozitivnog rasta sportskog turizma u posljednjih nekoliko godina te su ponuđene neke smjernice daljnjeg razvoja sportskog turizma u Istri.

Ključne riječi: povijest turizma u Istri, iskorištenost resursa

THE DEVELOPMENT OF SPORT TOURISM IN LARGER TOWNS OF ISTRIA

Summary

In this graduate work the main aim is to present the development of sport tourism in Istria, the most developed tourist region of Croatia, evidencing year after year the growing number of overnight stays and arrivals in comparison to other parts of Croatia. Sports tourism in Istria has a significant place in addition to other specific forms of tourism. Emphasis is on the development of sports tourism in the four largest towns in Istria, Pula, Porec, Rovinj and Umag, which generate the largest tourism flows compared to other towns in Istria. Based on surveys collected from the tourist offices of those towns will be analyzed the current tourist offer, the resources that have enabled the development of sports tourism and the utilization of these resources will be analysed. By analysing the resources we have connected the utilization of these resources and the positive growth of sports tourism in recent years and offered some guidelines for further development of sports tourism in Istria.

Key words: history of tourism in Istria, resource utilization

SADRŽAJ

UVOD.....	4
POJAVA I RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA U ISTRI.....	7
PULA.....	10
POREČ.....	16
ROVINJ.....	19
UMAG.....	23
ANALIZA SPORTSKO-REKREACIJSKE PONUDE ISTRE.....	26
SMJERNICE DALJNJEG RAZVOJA SPORTSKOG TURIZMA.....	32
ZAKLJUČAK.....	35
LITERATURA.....	37

UVOD

Brojni su autori pokušali objasniti pojam sportskog turizma. Prema definiciji Hudsona iz 2003. (citirano u Čavlek, Bartoluci i sur., 2007:11) "sportski turizam podrazumijeva putovanje za vrijeme odmora s ciljem bavljenja sportom, putovanje u destinacije kako bi se promatrao sportski događaj te putovanje s ciljem posjeta sportskim atrakcijama."

Prema Bartoluciju (2003:71) sportski turizam definiramo kao "turizam u kojem je sport glavni motiv putovanja i boravka turista u turističkom odredištu" .

Kod definiranja pojma sportskog turizma, različiti autori stavljaju naglasak na različite stvari. Međutim, i Hudson i Bartoluci naglašavaju motivaciju kod izbora destinacije koja je u ovom slučaju sport.

Iako poveznice između ova dva pojma postoje od davnina, tek se odnedavno sport i turizam promatraju kao zajedničko područje akademskog istraživanja te se sve veći broj članaka i knjiga bavi upravo ovom tematikom.

Sport i turizam su dvije međusobno isprepletene i povezane djelatnosti jer su nositelji u pravilu isti subjekti. (Geić, 2011) Sport je već u Staroj Grčkoj, a kasnije i Rimu bio pokretač čovjekovog putovanja, bilo zbog sudjelovanja na velikim priredbama ili samo praćenja sportskih događanja.

Razvojem turizma sport postaje često i glavni motiv putovanja u određene turističke destinacije što, prema Bartoluciju (1996), dovodi do razvoja specifičnog oblika turizma, a to je sportsko-rekreacijski turizam. Tako sportske aktivnosti postaju sastavni dio turističkih usluga. Osim što popunjavaju vrijeme boravka turista, nude i sadržaje koji mu nedostaju i u njegovom svakodnevnom životu. Sportsko-rekreacijski sadržaji tada, prema Relac i Bartoluciju (1987), imaju važnu ulogu jer se pomoću njih ispunjava čovjekova urođena potreba za kretanjem, ali i aktivnim odmorom koji znatno brže dovodi do oporavka.

Čavlek, Bartoluci i suradnici (2007:52) navode kako se "segmenti tržišta turističke ponude mogu grupirati sukladno obilježjima resursa i aktivnosti u tri kategorije:

1) oblici turizma temeljeni na prirodnim resursima:

sportski turizam (visokorizični pustolovni sportski turizam poput ronjenja s posebnom opremom, zmajarenja, slobodnog penjanja, raftinga), nautički turizam (jedrenje, krstarenje), zdravstveni turizam (plivanje, relaksacija u prirodi, balneopatija), lovni i

ribolovni turizam, ekoturizam (posjeti nacionalnim parkovima i drugim zaštićenim prirodnim područjima), seoski turizam, robinzonski turizam, nudizam itd.

2) oblici turizma temeljeni na posebno pripremljenim resursima:

sportski turizam (niskorizični sportski turizam poput biciklističkih tura, golfa, tenisa, vježbanja u vodi), zdravstveni turizam (toplice i wellness), tematski i zabavni parkovi, velike manifestacije, vjerski turizam, kongresni turizam, turizam s temom gastronomije i vinskih cesta, povijesni i kulturni turizam, urbani (gradski) turizam, turizam kockarnica, turizam u svemiru itd.

3) ostali oblici turizma (koji nisu izravno vezani za prirodne ili posebno pripremljene resurse) poslovna putovanja, *shopping* turizam, seksualni turizam, studijska putovanja, eskapizam, virtualni turizam itd."

Bartoluci (2003), s obzirom na ulogu sporta i rekreacije kao motiva turističkih putovanja, razlikuje slijedeće oblike sportskog turizma:

- natjecateljski sportski turizam
- ljetni sportsko-rekreacijski turizam i
- zimski sportsko-rekreacijski turizam.

Kod natjecateljskog sportskog turizma najčešće putuju sportaši, treneri, suci i publika koja prati određeni događaj. Najčešće je riječ o sudjelovanju ili praćenju velikih sportskih priredbi kao što su Olimpijske igre, svjetska i europska prvenstva.

Osim radi sudjelovanja na natjecanjima odnosno njihovog praćenja, ljudi sve češće putuju iz rekreativnih razloga stoga razlikujemo sportsko-rekreacijski turizam s obzirom na godišnje doba u kojem se odvija. Zimski sportsko-rekreacijski turizam najčešće se odvija u planinskim zimskim centrima te nudi aktivnosti poput skijanja, klizanja, skijaškog trčanja ili drugih sportskih aktivnosti na snijegu i ledu. Ljetni sportsko-rekreacijski turizam može se odvijati na moru, u planinama, na rijekama ili jezerima. Neke od aktivnosti ljetnog sportsko-rekreacijskog turizma su šetnje, planinarenje, sportovi na vodi, tenis, jahanje, golf.

Povezanost sporta i turizma, prema istom autoru, se najviše ogleda u sličnosti funkcija koje možemo svrstati u dvije skupine:

- 1) društvene ili humanističke funkcije
- 2) ekonomske funkcije.

U društvene ili ekonomske funkcije spadaju zdravstvena, odgojno-obrazovna i socijalno-politička funkcija. Ekonomske funkcije se realiziraju većinom u okviru turističkih organizacija, ali i izvan turizma te se mogu valorizirati kao izravni i neizravni ekonomski učinci. Upravo iz tog razloga u ovom je diplomskom radu prikazano koliko zapravo sport pridonosi turizmu Istre. Odabrala sam priobalne gradove zbog lakše usporedbe i sličnog povijesnog razvoja turizma u odnosu na gradove u unutrašnjosti.

Izravni ekonomski učinci sporta u turizmu ostvaruju se na temelju prodaje sportsko-rekreacijskih usluga u turističkim ili sportskim poduzećima te se ostvaruju kroz razliku prihoda i troškova sportskih usluga. Neizravne učinke stvaraju turisti kojima je sport primarni motiv putovanja, a manifestiraju se kroz različite oblike turističkog prometa. To su sportaši i rekreativci koji sudjeluju na raznim programima koji se odvijaju najčešće u predsezoni i posezoni u obliku natjecanja, turnira ili igara.

Neki resursi koji su u prošlosti omogućili razvoj upravo ove vrste turizma u Istri, danas nisu dovoljno dobro iskorišteni. Sportska ponuda je u većini gradova jako dobro razvijena te se svakim danom sve više proširuje i nadopunjava novim sadržajima. No ipak, ostaje pitanje mogu li se raspoloživi resursi još bolje iskoristiti ili je to njihov maksimum i proširenje ponude treba temeljiti na ostalim oblicima turizma.

Usporedba trenutne sportske ponude u četiri najveća istarska grada te ukazivanje na određena kretanja i specifičnosti u razvoju i značenju sportskog turizma u Istri, glavna su tema ovog diplomskog rada, uz hipotezu kako bi navedeni gradovi razvoj sportskog turizma trebali bazirati na ljetnom sportsko-rekreacijskom turizmu.

POJAVA I RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA U ISTRI

Turizam je jedna od najvažnijih gospodarskih djelatnosti za velik broj europskih zemalja, pa tako i za Hrvatsku koja je pretežno receptivna turistička država. Istra je danas prema Otočan (2015) najrazvijenije, a ujedno i najstarije turističko područje Hrvatske. Naziva se ulaznim vratima hrvatskog turizma zbog svojeg geografskog položaja odnosno blizine velikih urbanih središta središnje Europe te ostalih povoljnih čimbenika bitnih za turizam kao što su klima, reljef, kulturno-povijesni spomenici, zabava, sportovi na kopnu i vodi.

Uz postojeće receptivne uvjete: objekte za smještaj i prehranu, parkove, šetališta te dobre komunikacijske pravce, Istra može navedene uvjete, uz ozbiljniji pristup turizmu, puno bolje iskoristiti.

Prema Blažević (1987), prema Istri vode važne prometnice međunarodnog značaja. To su ceste koje dolaze sa zapada Europe preko sjeverne Italije, sa sjevera iz smjera Istočnih Alpa te međunarodni aerodromi Pula i Rijeka na otoku Krku.

Značajan motiv putovanja turista prema ovom dijelu središnje Europe je raznolika i atraktivna priroda. Specifičnost Istre su tri različita reljefa, vapnenačke zaravni na zapadnom i južnom dijelu, brežuljci u središnjem dijelu te visoki planinski lanac Ćićarija i Učka na sjeveroistoku poluotoka. Klimatski su uvjeti veoma povoljni. Prevladava ugodna mediteransku klima s puno sunca i toplih ljetnih dana s malo padalina, ali puno osvježavajućih vjetrova te blage zime.

Zbog svojeg povoljnog gospodarskog i strateškog položaja, pored prirodnih atrakcija, istarski je poluotok bogat i kulturno-povijesnim znamenitostima, posebno onima iz vremena antike i srednjeg vijeka koji privlače velik broj turista.

Počeci turizma u Istri, prema Blažević (1987), započinju daleke 1600. godine kada Rimljani prepoznaju ljekovitost termo-mineralnih voda u Istarskim toplicama, jedinim toplicama u Istri koje se i danas koriste u istu svrhu.

Plan grada Poreča koji je nacrtan nakon uvođenja parobrodske pruge duž jadranske obale početkom 19. stoljeća koja je stajala i u Poreču, korišten je pri tiskanju prvog turističkog vodiča grada. Bolja prometna povezanost je doprinijela i izgradnji prvog morskog kupališta u Puli koje je bilo opremljeno bazenima i kabinama za presvlačenje, a u sklopu kupališta je djelovala i škola plivanja.

Iste godine nastavlja se trend izrade turističkih vodiča za Novigrad i Pulu.

Lječilišni turizam značajan je i na rovinjskom području gdje se otvaranje morskog klimatskog lječilišta "Maria Theresia Seehospitz" smatra službenim početkom rovinjskog turizma. Južno od grada Rovinja nalazi se Crveni otok koji je postao značajan nakon što je postao privatno vlasništvo njemačkog industrijalca Georgea von Hutterotta.

Značajnu ulogu u razvoju turizma imala je i željeznička pruga Divača-Pazin-Pula koja je otvorena 1876. godine, a izgrađena je ponajviše zbog vojnih interesa Austro-Ugarske Monarhije kojoj je Pula, do prvog svjetskog rata, bila najveća ratna luka.

Južni dio istarskog poluotoka razvio se pred sam kraj 19. stoljeća kada austrijski industrijalac Paul Kupelwieser kupuje otočje Brijuni na kojima je sagradio kuće, posadio vinograde i druge mediteranske kulture. Time je privukao i druge industrijalce čijim se dolaskom uspostavlja telefonska linija s Pulom, grade se podmorski vodovod i morsko pristanište, uređuju kupališta, bazeni i sportski tereni.

Godine 1896. grade se prvi hotelski objekti u Umagu, Novigradu, Poreču, Rovinju i Puli, poznatiji kao svratišta za prihvaćanje putnika.

Prva saznanja o održavanju sportskih manifestacija sežu na početak 20. stoljeća. Gimnastičko društvo iz Poreča organiziralo je biciklističku utrku Poreč-Baderna-Nova Vas-Poreč te je, za publiku i bicikliste, organiziran koncert na porečkom trgu. U Puli je 1904. godine održana manifestacija "Tjedan regata", a nagrada je bio trofej s likom svjetionika.

Nakon gradnje prvih reprezentativnih hotelskih i ugostiteljskih objekata, putovanja izletnika olakšana su uspostavljanjem autobusnog prijevoza koji je povezivao Poreč i Opatiju. Za potrebe ratne mornarice Pula je imala i svoj aerodrom.

Sve veći broj gostiju koji su dolazili u Istru zahtijevao je i proširenje turističke ponude te tako započinju izleti brodom u pulskoj luci i vožnje kočijama po gradu.

20-ih godina 19. stoljeća Brijuni postaju morsko i klimatsko lječilište koje nudi smještaj u hotelu tijekom cijele godine te dodatne rekreacijske sadržaje kao što su tenis, golf i kasino.

Nažalost, 30-ih godina prošlog stoljeća, zbog svjetske ekonomske krize smanjuju se međunarodna turistička putovanja što znatno utječe na razvoj i održavanje postojećih turističkih objekata.

S radom kreću i turističke agencije, ponajprije u Puli.

Tijekom Drugog svjetskog rata velik je dio hotelskih jedinica stradao što je značajno usporilo razvoj turizma u ovim krajevima. Nakon oslobođenja od talijanske vlasti, turizam ponovno raste i Istra postaje najrazvijenije turističko područje Jugoslavije. Područje Istre i Kvarnera tada je bilo vodeće po smještajnim kapacitetima, a isticao se Poreč s najviše ostvarenih noćenja. Istra je 1955. godine raspolagala s preko 4000 kreveta, a 1960. godine broj se popeo na 18400 kreveta (Škorić, 2006).

Rast broja smještajnih jedinica u poslijeratnom razdoblju kada turizam sve više cvate prati povećanje broja ugostiteljskih objekata i sportsko-rekreacijskih sadržaja. Turistička ponuda primorske Hrvatske bila je pretežno orijentirana na masovni oblik turizma. Posljedica takvog oblika turizma je i gradnja velikog broja sportsko-rekreacijskih objekata koji ne odgovaraju ni sadašnjoj ni budućoj turističkoj potražnji. Primjer masovne gradnje sportskih objekata je oko 130 izgrađenih teniskih terena u Poreču (Bartoluci, 1996).

Najveće mogućnosti za razvoj sportskog turizma pruža ljetni sportsko-rekreacijski turizam jer Hrvatska, pa tako i Istra, najveći turistički promet ostvaruje upravo tijekom ljetnih mjeseci. Primjeri toga u Istri su međunarodni teniski turnir u Umagu, međunarodne jedriličarske regate u Rovinju i brojni međunarodni turniri u golfu koji se održavaju na Brijunima.

Najposjećeniji sportsko-rekreacijski centri nalaze se u Rovinju, Poreču, Medulinu, Puli, Umagu i Dugoj Uvali. Većina centara koristi se u pripremnim periodima sportaša, kako hrvatskih tako i inozemnih klubova. Razvojem sportsko-rekreacijskih centara svake se godine proširuje ponuda i prilagođava zahtjevima tržišta. Time se osigurava kontinuitet dolazaka klubova i predstavljanje Istre kao destinacije natjecateljskog sportskog turizma za pripreme vrhunskih sportaša.

U tablici broj 1 je prikazan broj smještajnih kapaciteta u Istri u posljednjih dvadeset godina. Prisutan je trend smanjenja udjela smještajnih kapaciteta Istre u ukupnim smještajnim kapacitetima Hrvatske (Škorić, 2006). Neovisno o tom trendu, Istra i dalje zauzima vodeće mjesto u razvoju smještajnih kapaciteta u odnosu na druge dijelove Hrvatske, s porastom broja smještajnih kapaciteta iz godine u godinu.

Tablica 1: Smještajni kapaciteti Istre od 1993. do 2015. godine

Godina	Ukupno postelje
1993.	227 733
2003.	238 550
2013.	249 861
2014.	255 843
2015.	266 491

Izvor: Publikacije Državnog zavoda za statistiku (1993-2003) i Turizam u brojkama 2015. MINT

Prema podacima u tablici broj 2 možemo vidjeti kretanja broja noćenja i dolazaka turista. Broj noćenja i dolazaka u Istarskoj županiji najviše je rastao u poslijeratnom periodu kada je obnovljen velik dio porušenih smještajnih kapaciteta.

Od početka 2016. godine do kraja kolovoza iste godine, u Istri je ostvareno preko 21,6 milijuna noćenja. (Glas Istre, 2016).

Jedna trećina svih noćenja u Hrvatskoj se ostvaruje u Istri, a čak tri od prve četiri top turističke destinacije su iz Istre. To su Rovinj, Poreč te Medulin koji slijedi iza Dubrovnika (Glas Istre, 2016.a). Iz Turističke zajednice grada Umaga navode da je Umag među top destinacijama Hrvatske po broju noćenja. Prema Glasu Istre (2016b) posljednjeg dana mjeseca kolovoza 2016. godine ostvareno je dvomilijuntno noćenje.

Tablica 2: Prikaz broja noćenja i dolazaka u Istru u periodu od 1993. do 2015. godine

Godina	Noćenja (u 000)	Dolasci (u 000)
1993.	7 582	1 068
2003.	16 213	2 436
2013.	19 445	2 980
2014.	19 545	3 059
2015.	20 966	3 369

Izvor: Državni zavod za statistiku. Statistička izvješća-razna godišta. Zagreb: Državni zavod za statistiku

PULA

Pula se nalazi na samom jugu istarskog poluotoka. Okružena je otocima Sveta Katarina, Sveti Andrija i otočićem Uljanik. Grad je nastao na sedam brežuljaka prema kojima se i danas zovu neki njegovi dijelovi.

Prema Načinović (2003), prometna infrastruktura grada Pule datira još iz vremena Rimljana. Željeznički se promet prvi razvio izgradnjom pruge Pula-Divača koja je izgrađena 1876. godine za potrebe putovanja stanovnika Austro-Ugarske. Nažalost, on je s vremenom izgubio na vrijednosti zbog stare infrastrukture i neisplativosti putovanja ovom vrstom prijevoza. Uz automobilski prijevoz, koji je zasigurno najkomotniji i najbrži, uvelike se koristi i autobusni prijevoz. Pulski autobusni kolodvor je sjecište brojnih domaćih i inozemnih linija putničkog prometa. Danas je, ipak, cestovni promet najviše iskorišten zbog funkcionalnosti brze ceste Istarskog Ipsilona čiji ogranak vodi do krajnjeg juga istarskog poluotoka. U posljednje se vrijeme sve više počeo koristiti i zračni promet, posebno zbog niskotarifnih letova koji Pulu tijekom ljetne sezone povezuju s velikim brojem europskih destinacija i preko kojih stiže velik broj turista. Uz kopneni i zračni, razvijen je i morski promet. Značaj pulske pomorske luke prepoznat je još u vrijeme Austro-Ugarske kada je, zbog svog položaja, ona bila najvažnija ratna luka.

Na području Pule važan segment nautičkog turizma su tri marine od kojih je jedna smještena u samoj gradskoj luci, druga u luci Veruda, a treća nedaleko Pomera. Već drugu sezonu hidroavioni povezuju Pulu s dalmatinskim priobaljem i otocima.

Od lipnja 2015. godine u Puli se nalazi i punionica za električna vozila. Pokazatelj kako grad prati svjetske trendove su i električni bicikli koji se trenutno mogu iznajmiti na dvije lokacije, a tijekom ljetne sezone Pulom prometuje i turistički autobus. (Glas Istre, 2016c)

KULTURNO-POVIJESNE I PRIRODNE ZNAMENITOSTI

Prema Načinović (2003), Pula je jedan od najstarijih sredozemnih gradova. Grad je nastao na brdu u prapovijesno doba kao obitavalište Histra. Bio je okružen zidinama i dvanaestorim gradskim vratima. Od ostataka starorimske umjetnosti i graditeljstva moraju se spomenuti Amfiteatar, malo rimsko kazalište, Dvojna i Herkulova vrata, Slavoluk Sergijevaca, mozaik kažnjavanja Dirke te Forum s Augustovim hramom.

Pulski Amfitetar šesti je po veličini amfiteatar u svijetu. Kroz vrijeme, njegova se namjena znatno promijenila. Od prvotnog mjesta gladijatorskih borbi postao je lokacija održavanja Pula film festivala, brojnih koncerata i prikaza gladijatorskih igara.

Padom Zapadnorimskog carstva, antička Pula gubi svoj značaj te pada pod vlast Bizanta i kasnije Franačke vladavine. Mletačka vladavina oživljava grad sve do dolaska austrijske i Napoleonove vlasti kada 1848. godine Pula postaje glavna pomorska luka Austro-Ugarske Monarhije. Otvara se brodogradilište Uljanik koje još i dan danas uspješno posluje, grade se časničke vile, crkva Gospe od Mora, Mornaričko groblje te hotel Riviera.

Nakon što Istra postaje dio jugoslavenske države, otočje Brijuni, jedini istarski nacionalni park, koji se nalazi u blizini Pule, postaje poznato kao rezidencija Josipa Broza Tita. Brijunsko otočje čini četrnaest otoka i otočića koje krasi bogat biljni i životinjski svijet te ostaci rimskih ladanjskih vila koji spajaju prirodnu i kulturno-povijesnu baštinu. Danas se na otočju nude razne mogućnosti rekreacije kao što su škole jahanja, surfing, tenis, pješačke staze, golf i brojni drugi sadržaji (Načinović, 2003).

Uz brojne povijesne i kulturne znamenitosti, grad upotpunjuje velik broj očuvanih i predivno uređenih gradskih parkova koji, osim šetnje i odmora uz predivan pogled, imaju i svoju povijesnu priču nastanka te se zbog toga međusobno razlikuju svojim stilom i izgledom. Uz parkove, u samom se srcu grada nalazi i zelena oaza nazvana Korzo koja je oduvijek mjesto svakodnevnog sastajanja i okupljanja.

Najpoznatija šetnica uz more je Lungomare. Proteže se uz samu obalu u dužini od oko dva kilometra.

Za posjetitelje koji žele aktivan odmor ili šetnju daleko od gradskih gužvi, idealno je mjesto Šijanska šuma. Već krajem 19. stoljeća, zbog velikog zanimanja za rekreacijske sadržaje u Šijani, izgrađen je i restoran, a izletnike su prevozile kočije i kasnije električni tramvaj (Blažević, 1987). Svega dva kilometra dalje od grada, u potpunom miru i u harmoniji s prirodom, posjetitelji se danas mogu provozati jednom od brojnih uređenih staza, koristiti trim stazu koja se nalazi u sredini šume na prostranoj livadi uz zabavne sadržaje za djecu ili prošetati do utvrde San Daniele (Načinović, 2003). Nažalost, zbog lošeg održavanja prilaznih puteva i nejasnih putokaza, teško se može pronaći Šandalj, ostatke prapovijesnog gradinskog naselja (Istarska enciklopedija, 2008).

SMJEŠTAJNI KAPACITETI

Na pulskom području najveći broj posjetitelja smješten je u hotelskom i privatnom smještaju (Glas Istre, 2016d). U novije je vrijeme vidljiv razvoj i porast broja hostelskih smještajnih jedinica.

Hotelski smještaj najvećim je dijelom u vlasništvu poduzeća Arenaturist koje se uspješno prilagođava suvremenim potrebama tržišta prateći svjetske trendove i udovoljavajući zahtjevima gostiju koji se najčešće zadovoljno vraćaju. Privatni smještaj dominira u široj okolici grada, ali i u samom se centru može pronaći poneki apartman.

Tablica 3: Prikaz smještajnih kapaciteta na području grada Pule

OBLIK SMJEŠTAJA	UKUPAN BROJ
Hoteli	19
Turistička naselja	7
Mobilne kućice	2
Kamp	2
Hosteli	12

Izvor: Pula info- Smještaj

TURISTIČKA PONUDA

U Puli se ponuda sunca i mora odlično spojila s antičkim spomenicima, scensko-glazbenim spektaklima i očuvanjem tradicije. Na već spomenutu antičku arhitekturu nastavlja se austrijska arhitektura. Hotel Riviera, prema Načinović (2003), jedan je od najranije izgrađenih smještajnih jedinica. Izgrađen je 1908. godine za potrebe izletnika i turista. Iako je godinu ranije Pula već imala četiri hotelska objekta za pružanje usluga turistima i putnicima, hotel Riviera je bio prvi reprezentativni hotelski objekt. Osim dobre opremljenosti nalazio se na izvrsnoj lokaciji, nedaleko broskog pristaništa, željezničke i autobusne stanice, a pored samog hotela prolazio je i tramvaj.

60-ih godina 20. stoljeća, nakon obnove razrušenih dijelova grada, u Puli i okolici turizam počinje poprimati svoje konture. Gradnju brojnih smještajnih objekata i kupališta, otvaranjem marine Veruda, prati razvoj nautičkog turizma (Blažević, 1987).

Najveća koncentracija raznolike ponude još uvijek je prisutna uglavnom tijekom ljetne sezone iako se ponuda nastoji proširiti i na period predsezone i posezone.

Ljubitelji muzeja u Puli¹ mogu posjetiti Arheološki muzej Istre, Povijesni i pomorski muzej Istre te Muzej suvremene umjetnosti. Tijekom ljetne sezone otvorena su i vrata nekoliko podzemnih tunela nazvanih Zerostrasse. Tu su kino Valli i Istarsko narodno kazalište - Gradsko kazalište Pula za one koji vole filmsku i kazališnu umjetnost.

U austrougarskoj utvrdi "Verudela" nalazi se najveći akvarij na području Istre poznat i po "Centru za oporavak morskih kornjača".

U nastojanju da se oživi duh antičkog života, u gradu se odvijaju Dani antike i *Spectacvla Antiqua*.

U Amfiteatru se od 1953. godine održava i Pula film festival.

Za poklonike elektronske glazbe u obližnjem se gradiću Štinjanu odvijaju festivali Outlook, Dimensions i Seasplash Festival.

Od zabavnih sadržaja Pula nudi *Escape room*, adrenalinski park na Mornaru uz samu šetnicu Lungomare, te vrlo atraktivnu podvodnu šetnju u Podvodnom parku Verudela.

U sklopu projekta Visualia na brojnim se lokacijama užeg centra grada postavljaju svjetlosne instalacije, dok najpoznatija instalacija nazvana „Svjetleći divovi“ svake večeri osvjetljava dizalice brodogradilišta.

U Puli se već 22 godine održava *Croatia Bike week*, manifestacija koja okuplja velik broj ljubitelja motora i rock glazbe čime Pula postaje i prava bajkerska destinacija (Glas Istre, 2016e).

Nedostatak turističke ponude grada Pule je nerazvijenost prometne mreže u centru grada gdje se tijekom ljetnih mjeseci, a posebno za ružnog vremena, stvaraju velike gužve i čekanja. Tu je i neiskorištenost povijesnih objekata i zgrada, posebno zgrada iz austrougarskog doba koje bi se mogle prenamijeniti u turističke svrhe i prikazati kao svojevrsan brend. Također, elitniji i luksurniji smještajni objekti donijeli bi gradu visoko platežne goste kojih nedostaje Puli.

Sportsko rekreacijski sadržaji koje Pula nudi svojim posjetiteljima većinom su sezonskog karaktera i povezani su s aktivnostima na moru. Neke od aktivnosti koje privlače najveći broj turista su ronjenje, *windsurfing*, ribolov i podvodni ribolov te sve popularniji *stand up padling*.

Ronilački klubovi, kojih na ovom području ima oko desetak, nude tečajeve ronjenja te zarone do brojnih olupina brodova kojih ima u bližem i daljnjem obalnom pojasu.

¹Podaci koji slijede, a vezani uz turističku ponudu grada Pule, preuzeti su sa stranice www.pula-info.hr

Budući da grad Pula, osim bazena u sklopu hotelskih smještaja, nema izgrađen bazen kojeg mogu koristiti sportaši, na Mornaru se već treću sezonu postavlja pontonsko plivalište kojeg koriste mladi plivači i rekreativci.

Tijekom ljeta odvijaju se brojni plivački maratoni od kojih su najpoznatiji Plivački maraton Stoja, Fratarski-Bunarina te Mini maraton grada Pule koji okuplja veliki broj građana zbog svima prihvatljive dužine i lokacije staze.

Ove se godine u rujnu održala druga utrka *Ironman 70.3*, poznata međunarodna triatlonska utrka koja se održava u 58 zemalja svijeta među kojima je svoje mjesto pronašla i Hrvatska.

Poznata utrka u okolici grada je *Kamenjak Rocky Trails* koja se održava na istoimenom rtu Kamenjak.

Slika 1. Pulski Amfiteatar (izvor: osobna arhiva)

POREČ

Poreč je smješten u središnjem dijelu zapadne obale Istre. Okružen je sa sjevera rijekom Mirnom, na jugu Limskim kanalom, a poluotok na kojem je smješten antički dio grada s mora brani otok Sveti Nikola. Poreč je, prema Orlić (2006), nakon Pule drugi grad po veličini u Istri te s okolicom broji oko 17 000 stanovnika.

Nažalost, prometna infrastruktura Poreč ne svrstava među najdostupnije destinacije u Istri. Osim automobila, autobusa i broskog prijevoza, ostala prijevozna sredstva nisu lako dostupna. Najbliža željeznička stanica udaljena je 33 kilometra te je, kao i najbliža zračna luka u Puli, nedovoljno povezana s Porečom. Brodske linije tijekom ljetne sezone povezuju Poreč s Venecijom i Trstom te su većinom popunjene budući da je Venecija nezaobilazno izletišta velikog broja gostiju iz istočnih europskih zemalja koji ljetuju na našem području. Broj autobusnih linija, kojih tijekom zime ima jako malo, znatno se povećava tijekom ljetne sezone s obzirom da su i autobusni prijevoznici uvidjeli da ih rado koriste i sami turisti kako bi doputovali u Poreč ili otputovali iz njega.

KULTURNO-POVIJESNE I PRIRODNE ZNAMENITOSTI

Prema Orlić (2006), grad je naseljen još u pretpovijesno vrijeme kada Histri grade gradinu na poluotoku na kojem se danas nalazi grad. Značaj religijskog središta Istre ima od 3. stoljeća otkada postoji kao biskupija, te se i danas Istarska biskupija službeno zove Porečko-pulska biskupija sa sjedištem u Poreču.

Važnost Poreču kao religijskom središtu dao je i bizantski car Justinijan u 6. stoljeću gradnjom Eufrazijeve bazilike.

U vrijeme vladavine Venecije Poreč postaje trgovačka i vojna luka te važno pristanište na putu prema istoku. Svoj procvat doživljava tijekom 19. stoljeća kada ga Austro-Ugarska bira za sjedište Sabora i glavni grad Istre. U 20. stoljeću grad dobiva uskotračnu željezničku prugu zvanu Parenzana.

Pod zaštitom UNESCO-a nalazi se kompleks Eufrazijeve bazilike koji zasigurno privlači najveći broj turista u starogradsku jezgru koju okružuju ostatci gradskih bedema i kula. Bogata povijesna ostavština može se pogledati u Zavičajnom muzeju Poreštine i Muzeju sakralne umjetnosti Porečko-pulske biskupije.

Karakteristika nastajanja gradova zapadne obale Istre je i prirodni lukobran, odnosno otok pred gradom. Za Poreč je to otok Sveti Nikola koji je bio nastanjen još u pretpovijesti, a danas se na njemu nalaze neoklasicistički dvorac, kamena kula-svjeticionik, ostaci kamenoloma te hotel. Svjetionik-kula je izgrađen 1403. godine kada grad dobiva i prvi gat.

Prirodne znamenitosti područja grada Poreča zaokružuju na sjeveru ušće rijeke Mirne i Tarska vala, a na jugu Limski zaljev. Nedaleko Poreča nalazi se jama Baredine, prvi speleološki lokalitet Istre uređen za turističku namjenu čiju ponudu upotpunjuje etnografska zbirka poljoprivrednih strojeva nazvana *Traktor Story*, ugostiteljski objekt te izletnički prostor.

Nekoliko kilometara jugoistočno od Poreča nalaze se Picugi, gradinsko naselje koje se nalazilo na trima brežuljcima. Nalazi s tog područja se danas čuvaju u Trstu, u Arheološkom muzeju u Puli i Zavičajnom muzeju Poreštine (Istrapedia, 2016).

SMJEŠTAJNI KAPACITETI

Uspoređujući pulske i porečke smještajne kapacitete možemo uvidjeti da se hostelski smještaj razvija zasada jedino u Puli. Osim privatnog smještaja za koji je teško utvrditi ukupan broj smještajnih jedinica, svi ostali smještajni kapaciteti na porečkom području značajno su brojniji u odnosu na pulsko područje.

U području smještaja Poreča dominiraju dva poduzeća, Valamar i Laguna Poreč. Najpoznatiji hotelski objekt je hotel Diamant koji se naziva sportskim hotelom zbog svoje raznovrsne ponude rekreacijskih sadržaja s naglaskom na biciklizam. Opremljen je sportskom dvoranom, vanjskim i unutarnjim bazenom te wellness i beauty centrom zbog čega je bio dugogodišnja destinacija priprema hrvatske rukometne reprezentacije.

Tablica 4: Prikaz smještajnih kapaciteta Poreča

OBLIK SMJEŠTAJA	UKUPAN BROJ
Hoteli	34
Turistička naselja	15
Kampovi	4

Izvor: www.istra.hr

TURISTIČKA PONUDA

Prema Otočan (2015), kao glavni grad Istre osamdesetih godina 19. stoljeća, Poreč počinje privlačiti brojne pojedince i grupe koji ponajviše dolaze zbog ostataka rimske kulturno-povijesne baštine.

Gradnjom Parenzane, uskotračne željeznice koja je otvorena 1902. godine na relaciji Trst-Poreč preko Buja i Motovuna, dostupnost destinacije se povećava čime se i razvoj turizma ubrzao.

Turističku je budućnost grada označila gradnja danas najstarijeg smještajnog objekta na području Poreča, hotela "Riviere" izgrađenog 1910. godine, a tri godine poslije izgrađen je hotel "Venezia". Od početka svog turističkog razvoja Poreč je slijedio koncept sportsko-rekreacijskog odredišta gradeći uz hotele i sportske terene. Sredinom 20. stoljeća osnovali su se hotelsko-turistička poduzeća "Riviera" i "Plava laguna" (Parentium, 2016).

Prema Orlić (2006), vinske ceste i ceste maslinovog ulja upoznaju posjetitelje s tradicionalnim mediteranskim kulturama čija se tradicija sadnje još uvijek čuva na ovom području. U Poreču se već dugi niz godina održava jako posjećeni vinski sajam Vinistra.

U gradu se, osim povijesnih znamenitosti, nalazi i gradski Akvarijum koji prezentira floru i faunu podmorja.

Život u doba baroka dočarava povijesni festival Giostra koji se održava početkom rujna.

Najstarija hrvatska likovna manifestacija Porečki annale ima tradiciju održavanja već 55 godina, a održava se tijekom ljetne sezone u galerijskom prostoru nekadašnje Istarske sabornice. Eufrazijeva bazilika, osim sakralne namjene, služi i za koncerte klasične glazbe koji se održavaju tijekom ljetnih mjeseci.

Od sportskih događanja tu je Porečki delfin, rekreativni plivački maraton koji privlači velik broj sudionika i gledatelja. Tijekom rujna se održava međunarodni ribolovni događaj *Offshore World Challenge* koji Poreč svrstava na svjetsku mapu *Big Game Fishing* događaja. Od trkačkih utrka vrijedno je spomenuti Laguna Poreč polumaraton s tri utrke različite duljine i Poreč triatlon, utrku Otvorenog prvenstva Hrvatske u dugom triatlonu na kojoj sudjeluje velik broj trkača ponajviše zbog odlične lokacije, klimatskih uvjeta i ne zahtjevne biciklističke staze. Za ljubitelje automobilizma u Poreču se odvijaju *Rally Poreč* i *Croatia Rally* (Istra, 2016a). A tu su i brojne biciklističke staze.

ROVINJ²

Rovinj je smješten na zapadnoj obali Istre, iznad Linskog kanala. Bogati rovinjski arhipelag obuhvaća 22 otoka, otočića i hridi od kojih su najpoznatiji Sv. Katarina, Crveni otok, Sv. Andrija i Sv. Ivan na Pučini.

Bez obzira na ograničenu prometnu povezanost, Rovinj je idealna vikend destinacija za turiste iz susjednih zemalja poput Slovenije, Italije i Austrije. Kao i Poreč i Rovinj je znatno udaljen od željezničke stanice i zračne luke. Zbog toga se rovinjski turizam okrenuo brodskim linijama prema Trstu i Veneciji koje prometuju samo ljeti zbog svoje turističke namjene te prijevozu autobusom i osobnim automobilima. Posljednjih nekoliko godina može se primjetiti povećanje turističkih dolazaka kruzerima, jer se Rovinj nalazi na ruti izletničkih tura kruzera. Lako je dostupan i zbog dubine mora uz samu gradsku rivu gdje se kruzeri mogu vezati u odnosu na pulsku luku koja je puno plića (Glas Istre, 2016f)

Uvidjevši dobrobit i prednosti upotrebe automobila na električni pogon, u Rovinju je otvorena punionica za električna vozila u sklopu hotela Lone koji je time postao prva hotelska kuća koja se uključila u taj projekt (Glas Istre, 2016g).

KULTURNO POVIJESNE I PRIRODNE ZNAMENITOSTI

Rovinj je tipičan mediteranski grad okružen gradskim zidinama. Nastao je na otoku u brončano doba. Zbog povećanja broja stanovnika bilo je nužno proširivanje grada te je u 18. stoljeću nasipavanjem kanala otok povezan s obalom. Skučeni prostor na otoku uvjetovao je specifičnost gradnje uskih ulica, zbijenih kuća i malih trgova što je doprinijelo da 1963. godine rovinjski stari grad bude proglašen spomenikom kulture.

Starogradska jezgra na nekadašnjem otoku ostala je većinom očuvana. Starim gradom dominira župna crkva Sv. Eufemije sa zvonikom.

Najpoznatija ulica, Grisia, središte je umjetnosti u Rovinju jer se u njoj nalaze brojne galerije, ateljei i suvenirnice, a svake se godine održava i tradicionalna likovna manifestacija "Grisia".

Ostale poznate znamenitosti ovog grada su gradska palača sa starom vijećnicom, gradska ura koja se nalazi na glavnom gradskom trgu, Balbijeve luk i već spomenuti gradski bedemi i vrata iz 7. stoljeća od kojih su sačuvana ostala troja vrata.

² Ukoliko nije drugačije navedeno, svi podaci o Rovinju preuzeti su sa stranice www.tzgrovinj.hr

Rovinj je poznat i po svojoj ribarskoj tradiciji, izgradnji batana i pjesmama koje se nazivaju bitinade. 2004. godine otvoren je eko-muzej pod nazivom "Kuća o batani" u kojoj se prikazuje izložba o tradicionalnim drvenim barkama.

Rovinj nudi i brojne sportske aktivnosti koje su povezane s boravkom u luksuznim hotelima, turističkim naseljima i kampovima koji pružaju mogućnosti odmora, *wellness* paketa, poslovnih susreta i rekreativne aktivnosti.

Jedna od najznačajnijih perivojnih površina na hrvatskoj obali Jadrana je park-šuma Zlatni rt u kojoj posjetitelji mogu uživati u kupanju, šetnjama, biciklizmu, *climbingu*, *joggingu* i brojnim drugim aktivnostima. U uvali Palud nedaleko od Rovinja nalazi se specijalni ornitološki rezervat. Sa sjeverne strane Rovinja prostire se Limski kanal, zakonom zaštićeni geomorfološko-hidrogeološki lokalitet i specijalni rezervat u moru. Nedaleko od Rovinja pronađeno je naselje Monkodonja koje je, uz susjednu gradinu Mušego, atraktivno arheološko nalazište.

SMJEŠTAJNI KAPACITETI

Kao jedno od najznačajnijih turističkih središta na Jadranu, Rovinj se ističe kvalitetom smještajnih objekata koji se nalaze na atraktivnim lokacijama uz more te bogatom ponudom sadržaja. Tvrtke koje posjeduju većinu smještajnih objekata na području Rovinja su Maistra i Valalta. Hotel Lone proglašen je 2012. godine najboljim kongresnim hotelom u Europi što zasigurno potvrđuje visoku kvalitetu Maistre kao tvrtke koja se širi i na ostala područja Hrvatske. Krajem kolovoza otvoren je u potpunosti renoviran hotel Amarin, kategoriziran kao obiteljski hotel, ujedno i najveća ovogodišnja investicija istarskog turizma. Naturistički kamp Valalta s četiri zvjezdice, najveći je među naturističkim kampovima u Hrvatskoj, a nominiran je i za najbolji kamp na moru.

Tablica 5: Prikaz smještajnih kapaciteta Rovinja

OBLIK SMJEŠTAJA	UKUPAN BROJ
Hoteli	11
Turistička naselja	3
Kampovi	7

Izvor: TZ grada Rovinja- Smještaj

Rovinj je uz Poreč najjači turistički centar Istre po broju ostvarenih noćenja, a od gostiju najbrojniji su Nijemci, Talijani, Austrijanci i Nizozemci. Glavni motivi njihovog dolaska su odmor i relaksacija, ljepota prirode te brojna događanja.

Rovinj je već sedmu godinu zaredom najuspješnija destinacija za ljetni odmorišni turizam s najvećim brojem ostvarenih noćenja u Hrvatskoj. 2016. godine je to porast od 4% u odnosu na prošlu godinu te je u sklopu projekta "Godišnje Hrvatske turističke nagrade" kojeg provodi Hrvatska turistička zajednica ušao u kandidaturu "Destinacije godine" (Rovinj News, 2016; Rovinj News, 2016a; Glas Istre, 2016h).

TURISTIČKA PONUDA

Počeci rovinjskog turizma povezani su s otvaranjem izletničke linije Trst-Rijeka 1844. godine s odvojkom pruge Kanfanar-Rovinj. Ipak, službenim se početkom turizma smatra otvaranje klimatskog lječilišta Maria Theresia Seehospitz 1888. godine.

Godine 1873. započeli su radovi na izgradnji željezničke pruge Divača-Pula i Kanfanar-Rovinj, koja je svečano puštena u promet 1876. godine (Otočan, 2015).

Krajem 19. stoljeća uspješni njemački poduzetnik Georg Hutterott kupuje četiri otoka na kojima je zasadio pravi botanički vrt mediteranskih i egzotičnih biljnih kultura. Po uzoru na njega, nekoliko godina poslije, grof Milewski kupuje otok Svetu Katarinu.

Temelji modernog turizma u Rovinju postavljeni su 1913. godine kada je otvoren hotel Adriatic nedaleko broskog pristaništa u južnoj gradskoj luci (Blažević, 1987).

Turistička ponuda grada povezana je sa sezonskim atrakcijama i aktivnostima. Većina manifestacija je zabavnog ili kulturnog karaktera i povezana je s tradicijom ovog priobalnog grada. Neke od tradicionalnih manifestacija su večeri ribarske tradicije, povorka batana s večerom u spaciju, noć Sv. Lovre, Rovinjska noć, blagdan zaštitnice grada Sv. Eufemije, *Weekeng Media Festival*, *Rovinj Photodays*, *Rovinj Jazz festival* i poznati *Red Bull Air Race* koji se dvije godine održao i u Rovinju.

Vožnja brodom oko rovinjskih otoka, sportsko ribolovni izleti, izleti biciklom i povorka batana samo su dio široke ponude izleta.

Umjetnički dio Rovinja vezan je za starogradsku jezgru odnosno Grisiju, "ulicu umjetnika", gdje se održavaju likovne priredbe i umjetnička događanja.

S obzirom na dugu ribarsku tradiciju, Rovinj ima i svoj akvarij, otvoren 1891. godine.

Ljepotu podmorja Rovinja čine bogatstvo biljnog i životinjskog svijeta, brojne podvodne spilje, grebeni te olupine brodova. Opremu se može iznajmiti u lokalnim ronilačkim klubovima, a moguće je dogovoriti i posjet olupini putničkog trajekta Baron Gautsch uz pratnju stručnih ronioaca. Radi se o olupini broda koji je potonuo nedaleko Rovinja, jako je dobro očuvan, a moguće je ući i u njegovu unutrašnjost.

U blizini Rovinja nalazi se park Histria Aromatica. Osim bogatog biljnog svijeta, u parku se nalaze kraška špilja i jama. (Histria Aromatica, 2016)

Wellness centri se nalaze u hotelima Lone, Monte Mulini, Eden, Istra, Park te u kampu Valalta.

Raznolik izbor sportsko-rekreacijskih sadržaja nudi se u turističkim naseljima, hotelima i kampovima. Na moru su to škola skijanja na vodi, *windsurfing*, dok se na kopnu nude tenis, odbojka, košarka, jahanje, *climbing*, *paintball*, kuglanje, boćanje, mali nogomet, pikado i brojne druge aktivnosti.

Među aktivnostima koje vrijedi posebno izdvojiti svakako se nalazi biciklizam. Na području Rovinja postoje 3 obilježene biciklističke staze, prilagođene su rekreativcima i prolaze pored brojnih atraktivnih kulturnih i prirodnih lokaliteta. Osim biciklista, staze koriste i rekreativci za pješaćenje, rekreativno hodanje, trčanje ili šetnju.

Unutar park-šume Zlatni rt nalazi se najpoznatije penjalište na vertikalnoj stijeni.

U Rovinju se svake godine održava niz zanimljivih regata, kao što su Regata oglavnih jedara, Cup Rovinja, *Chioggia-Rovinj-Chioggia* i *Pesaro-Rovinj-Pesaro*. Svake godine, na blagdan Sv. Eufemije, rovinjski jedriličarski klub organizira i regatu klase optimist. U lipnju ove godine u Rovinju je održan i prvi *Beach Polo* turnir u regiji.

Nedostaci turističke ponude grada Rovinja su zasigurno usmjerenost samo na ljetnu sezonu, prevladavanje automobilske prijevoza, premali broj parkirnih mjesta u gradu, nedostatak istarske gastro ponude, slaba ponuda autohtonih suvenira i ne postojanje zabavnih programa za mlade.

UMAG³

Umag se nalazi na sjeverozapadnom dijelu istarskog poluotoka. Svojim zemljopisnim položajem nalazi se na ulazu Hrvatske u Europu u turističkom pogledu. Važan je u nautičkom pogledu zbog jedne od najprestižnijih ACI marina na ovome području.

Umag je do 20. stoljeća bio spojen samo općinskom cestom s prometnicom Trst-Pula, pa je bio prometno prilično izoliran. Ta se situacija mijenja uspostavom izletničke parobrodske linije iz Trsta, preko zapadne obale Istre sve do Pule. Osim morskog prijevoza, 1857. godine otvaranjem željezničke pruge Beč-Trst te dvadesetak godina kasnije i Pula-Divača započinje intenzivnije putovanje ljudi u ovo područje. Dolasku većeg broja turista pogoduje i otvaranje pruge Trst-Piran-Kanegra-Buje-Poreč nazvane "La Parenzana". Danas Umag, s obzirom na blizinu talijanskih zračnih luka i brojnih autobusnih središta u obližnjoj Sloveniji, nije više izolirano područje.

KULTURNO-POVIJESNE I PRIRODNE ZNAMENITOSTI

Duž umaške obale pronađeni su ostaci brojnih rimskih ladanjskih kuća, a nedaleko današnjeg grada nalaze se i ruševine siparskog kaštela, nekadašnjeg grada koji je potonuo. U ratu Venecije i Genove, uz ostala istarska mjesta, stradao je i Umag i to ponajviše 1370. godine kada je grad spaljen.

Očuvana starogradska jezgra još uvijek ima prepoznatljiv način gradnje gradova s uskim ulicama i iskorištenim svakim kutkom prostora. Najpoznatiji spomenici kulture su Župna crkva posvećena Uznesenju Blažene Djevice Marije i sv. Pelegrinu, zvonik venecijanskog stila s kamenim reljefom lava sv. Marka, ostaci gradskih zidina, obrambena kula te ostaci srednjevjekovne kule.

Zanimljivo je da grb grada Umaga čine dvije kule na kojima stoji lav koji je simbol vladavine Venecije, u podnožju grba nalazi se more, a odnedavno je pridodan i teniski reket zbog poznatog ATP turnira.

Između naselja Zambratija i Katoro nalazi se poluotok Sipar koji je zanimljiv jer se u vrijeme plime pretvara u otočić na kojem su vidljivi ostaci kaštela sagrađenog na prijelazu iz antike u srednji vijek (Sipar, 2016).

³ Ukoliko nije drugačije navedeno, podaci o Umagu preuzeti su iz Otočan, 2015

SMJEŠTAJNI KAPACITETI

Krajem Drugog svjetskog rata počinje obnova starih i izgradnja novih objekata za smještaj. S obzirom na novootvorene poslove, Umag je privlačio radnu snagu iz unutrašnjosti zemlje. Radi usporedbe, od početno izgrađenih 600-800 ležajeva već osamdesetih godina 20. stoljeća taj broj prerasta u preko 20 000 ležajeva.

Turizam pretvara ovo poljoprivredno-ribarsko središte u grad koji živi od turizma što se zadržalo sve do danas. U poslijeratnom razdoblju dolazi do osnivanja ugostiteljsko-turističke organizacije "Istraturist" koja je objedinjavala smještajne i ugostiteljske objekte gradova Umaga, Novigrada i Savudrije. Zbog financijskih problema "Istraturist" preuzima španjolska kompanija "Sol Melia" koja danas nudi luksuzno opremljene novouređene smještajne kapacitete u kojima turisti mogu, uz dvorane za fitness, kozmetičke salone, sportove na kopnu i na vodi te zabavne sadržaje, provoditi aktivni odmor.

Iako siromašniji u ukupnom broju smještajnih kapaciteta, Umag se ističe luksuznim hotelskim smještajem u odnosu na ostale obrađene gradove. Hoteli Kempinski i Melia Coral, ističu se kao luksuzni hoteli sa pet zvjezdica. (Istra, 2016b)

Uz hotelski, apartmanski i smještaj u turističkim naseljima, potrebno je spomenuti i brojne obnovljene vile i dvorce koji predstavljaju vrlo atraktivnu ponudu za goste koji žele odmor podalje od gradskih gužvi.

Tablica 6: Prikaz smještajnih kapaciteta Umaga

OBLIK SMJEŠTAJA	UKUPAN BROJ
Hoteli	9
Turistička naselja	6
Kampovi	1

Izvor: www.istra.hr 2016b

TURISTIČKA PONUDA

Još u doba antike, rimske luke u Savudriji i Umagu, bile su važno mjesto na pomorskoj karti za prijevoz robe s Istoka na Zapad. Početkom turizma u obližnjoj Savudriji smatra se 1818. godina kada je izgrađen svjetionik kojeg su posjećivale prve grupe znatizeljnih posjetitelja. U istom je mjestu, također početkom 20. stoljeća, izgrađeno dječje odmaralište u kojeg su brojna djeca dolazila "Parenzanom" i kočijama.

1925. godine u Umagu je osnovano Društvo za gradnju hotela i kupališta što je pomoglo razvoju turizma sve do razdoblja svjetskih ratova. Iako turizam doživljava kratkotrajni zastoj, u Umagu je 1926. godine sagrađen hotel "Roma", zatim hoteli "Villa a Mare", "Miramare" te "Marina".

Klasičnu ponudu koja je zadovoljavala nekadašnje goste, a obuhvaćala je more, sunce i zrak, 1970-ih godina zamjenjuje moderna ponuda obogaćena sportskim sadržajima i ostalim aktivnostima aktivnog odmora. Danas se u sklopu aktivno provedenog odmora nude razni sadržaji i sportovi kao što su tenis, stolni tenis, mini golf, odbojka na plaži, kuglanje, trim staza, biciklizam, jahanje, nogomet, rukomet, košarka, badminton te ronjenje.

Sportske manifestacije koje se održavaju u gradu i okolici su sportski turniri, biciklističke trke ("Umag bike"), konjička natjecanja, regate te daleko najpoznatiji ATP turnir. Sport s najvećim brojem sudionika u Umagu je tenis zbog čega se grad naziva gradom turizma i sporta (Adriagate, 2016). Upravo zbog održavanja ATP turnira od 1990. godine, velik broj zaljubljenika u tenis dolazi u Umag. ATP Umag, osim samih teniskih turnira, nudi i bogat *Party* i *Gourmet* program čime upotpunjuje same sportske sadržaje. Biciklistička utrka *Istria Granfondo* privlači velik broj rekreativaca kao i biciklijada povodom Europskog dana bez automobila te maratonska utrka *Istrian Wine Run*.

Uz brojne koncerte i seoske fešte kao što je fešta sv. Pelegrina, ljetnu sezonu obogaćuju i međunarodni festival orguljaške glazbe Organum Histriae te poznati Dani turizma, Dani Umaga, Dani grožđa, Dani rajčice, Dani listova, Dani šparuga i tradicionalne ribarske večeri.

U umaškoj luci 1984. godine izgrađena ACI marina koja je kasnije proširivana zbog potražnje za dodatnim vezovima te predstavlja jednu od prestižnijih marina na sjevernom Jadranu.

Turističkoj ponudi Umaga danas zasigurno nedostaje sadržaja i aktivnosti za goste koji borave u hotelskom smještaju. Zabavni programi i folklorne manifestacije koje su se redovito održavale u vrijeme "Istraturista", preuzimanjem Sol Melie, pomalo su stavljani u drugi plan. Unatoč visokokategoriziranim luksuznim objektima turistima nedostaju ponude domaće kuhinje, folklor i običaja kojima bi upotpunili svoje slobodno vrijeme.

ANALIZA SPORTSKO-REKREACIJSKE PONUDE ISTRE

Turistička ponuda Istre, osim gastronomije i boravka na moru, čistom zraku i suncu, nudi i provođenje svakodnevice kroz sportske aktivnosti. Prema Škorić (2006) sportsko-rekreacijska ponuda sastavni je dio turističke ponude, te se kao i turistička ponuda, mora prilagoditi željama i potrebama gostiju.

Pod pojmom sportsko-rekreacijske ponude u turizmu podrazumijevaju se sportski objekti i programi namijenjeni posjetiteljima. Ti se objekti koriste za provođenje rekreativnih sadržaja turista, ali istovremeno i za natjecanja vrhunskih sportaša i rekreaciju domicilnog stanovništva.

Prilikom pisanja ovog rada korištene su različite znanstvene metode: metoda komparacije, metoda analize i sinteze, metoda klasifikacije, statistička metoda te povijesna metoda.

Metodom anketnih upitnika provedeno je istraživanje u četiri najveća istarska grada koje su ispunjavali djelatnici turističkih zajednica navedenih gradova.

Predmet istraživanja bila je motivacija gostiju za dolazak u određenu destinaciju, ponuda sportsko-rekreacijskih objekata i sadržaja te iskorištenost resursa za razvoj sportskog turizma u Istri. Na temelju prikupljenih podataka u tablici broj 7 su prikazani sportsko-rekreacijski sadržaji koji se odvijaju u sportskim objektima i na sportskim terenima u Puli, Rovinju, Poreču i Umagu.

Tablica 7: Sportsko-rekreacijski objekti u Puli, Poreču, Rovinju, Umagu

SPORTSKO-REKREACIJSKI OBJEKTI	PULA	POREČ	ROVINJ	UMAG	UKUPNO
Polivalentna igrališta	3	4	2	9	18
Tenis tereni otkriveni	35	4	35	60	134
Tenis tereni natkriveni	1	1	4	4	10
Boćališta	1	1	5	22	29
Mini golf	2	3	4	3	12
Golf igrališta	1	1	0	1	3
Zabavni parkovi	4	1	0	1	6
Bazeni otvoreni	3	17	10	10	40

Bazeni zatvoreni	2	7	5	5	19
Pješačke staze	13	/	4	/	/
Trim staze	2	0	3	2	7
Biciklističke staze	6	/	4	/	/
Ostalo	0	0	0	25	25

Prema podacima prikazanim u tablici broj 7 moguće je zaključiti da se od svih sportsko-rekreacijskih objekata u četiri prikazana grada u Istri nalazi najviše teniskih terena, ukupno 144. Posljedica je to ranije spomenute masovne gradnje sportsko-rekreacijskih objekata radi masovnog oblika turizma. Iako je nekada Poreč imao najveći broj teniskih terena, primat danas ima Umag sa skoro duplo više teniskih terena čemu je sigurno pridonijelo održavanje ATP turnira koje je odredilo Umag kao tenisku destinaciju.

Boćanje također ima velik broj sportsko-rekreacijskih objekata, što zbog tradicije boćanja u Istri što zbog jednostavnosti izgradnje samih terena. Više se koristi za lokalno stanovništvo, međutim može se ponuditi i turistima kao relativno nepoznati sport kojeg bi trebalo promovirati u budućnosti (Škorić, 2006).

Prema podacima iz anketa nepoznat je broj ukupno uređenih biciklističkih i pješačkih staza u Poreču i Umagu pa je tako neosnovano uspoređivati brojke navedenih staza s drugim gradovima. Zasiurno, broj biciklističkih i pješačkih staza se povećava iz godine u godinu budući je potražnja za tim sportsko-rekreacijskim aktivnostima od strane turista velika.

Grad Umag, osim objekata navedenih u anketi, u ponudi ima i desetak nogometnih terena, više polivalentnih dvorana, terena za odbojku na pijesku, streljačku dvoranu, dvoranu za stolni tenis, poligone za bicikle, rolere i sportsko jedriličarske i ribolovne platoe.

Obrađeni su samo podaci dobiveni od djelatnika turističkih zajednica, no, ne možemo reći da i u ostalim gradovima nema objekata koji nisu obuhvaćeni u anketi.

Promatrajući ukupan broj sportsko-rekreacijskih objekata po gradovima može se zaključiti kako Pula, Rovinj i Umag imaju najveći broj teniskih terena, dok je u Poreču zastupljenija ponuda otvorenih i zatvorenih bazena. Gledajući odnose bazena koji se nalaze u sklopu hotelskog smještaja i javnih gradskih bazena, odnosi su vrlo nepovoljni. Većina bazena nalazi se unutar hotelskih kompleksa, te, iako su oni dostupni domicilnom stanovništvu i gostima ostalih objekata, većina prednost pri korištenju daje gostima hotelskog objekta.

Tablica broj 8: Prikaz sportsko-rekreacijskih sadržaja koji postoje kao dio turističke ponude

SPORTSKO-REKREACIJSKI SADRŽAJI	PULA	POREČ	ROVINJ
Nogomet	2	4	4
Košarka	2	4	11
Rukomet	5	2	4
Odbojka	1	4	5
Odbojka na pijesku	2	3	10
Boćanje	4	1	6
Biciklizam	1	/	4
Slobodno penjanje	0	0	1
Planinarenje	0	0	0
Pješaćenje	1	/	4
Trekking	1	/	4
Plivanje	2	/	1
Skijanje na vodi	1	1	4
Ronjenje	10	3	4
Ribolov i podvodni ribolov	5	/	2
Rafting	0	0	0
Kajakaštvo	0	0	3
Jedrenje	3	2	2
Jedrenje na dasci	3	1	3
Veslanje	1	/	1
Paraglajding	1	/	0
Tenis	4	4	39
Stolni tenis	1	2	8
Mini golf	3	3	5
Golf	1	1	0
Fitnes	10	8	6
Aerobika	2	/	1
Jahanje	1	1	2
Lov	0	/	1
Speleologija	0	1	0
Wellness	5	7	4

Ponuda sportsko-rekreacijskih sadržaja razmatrana je za gradove Pulu, Poreč i Rovinj, dok je turistička zajednica grada Umaga ispunila podatke o konkretnim događanjima, izostavljajući brojke.

Sadržaji koji se nude posjetiteljima najvećim su dijelom vezani uz ljetne aktivnosti na moru, poput ronjenja, ribolova, jedrenja i odbojke na pijesku.

Tenis je, kao sportsko-rekreacijska aktivnost, veoma zastupljena što se podudara s postojanjem brojnih teniskih terena.

Lako dostupne aktivnosti poput pješaćenja, planinarenja, biciklizma uvijek su aktualne i zastupljene u ponudi svih gradova. Prema Ružić (2011), pješačke staze većinom se nalaze u unutrašnjosti Istre, te se osim pješaćenja, vožnje biciklom ili trčanja mogu koristiti i za jahanje. Ljubiteljima vožnje biciklom nudi se preko 430 kilometara uređenih staza koje vode sa zapadne na istočnu obalu istarskog poluotoka.

U Istri se nalaze četiri konjička centra: ranč Barba Tone, ranč Goli vrh, konjički centar Juricanija i klubovi Čićarija i Castelum.

Postoji osam paragliding startova, a najpoznatiji je Raspadalica, koja se osim za letenje može iskoristiti i za planinarenje, slobodno penjanje, speleo-avanture, brdski biciklizam, orijentaciju u prirodi i paintball koji predstavljaju novi vid aktivnosti koji se pojavljuje u posljednje vrijeme.

Speleolozi mogu birati između 1500 jama, a s obzirom da je Istra nastala na krškom terenu koji je prepun podzemnih špilja i jama ta će se brojka znatno povećavati.

Raspoloživi fitness i *wellness* programi najvećim se dijelom nalaze unutar hotelskih kompleksa. Najraznovrsniju ponudu imaju hoteli Diamant u Poreču, te Sol Umag i Sol Koralj u Umagu (Škorić, 2006).

Turistička ponuda Umaga predstavljena je u prethodnom poglavlju gdje smo već naglasili dominaciju tenisa, te fitness i *wellness* programa.

Kako bi mogli zadovoljiti zahtjeve turističke potražnje, potrebno je istražiti motive dolaska turista u određenu destinaciju. Pri odabiru destinacije putovanja, prema Blažević (1987), velik utjecaj na turiste ima bogatstvo kulturno-povijesnih resursa i njihova znamenitost. "Sve pojave, objekte, procese i događaje koji kod čovjeka stvaraju potrebu za kretanjem da bi zadovoljio svoje društvene i kulturne potrebe, nazivamo društvenim (antropogenim)

resursima." (Čavlek i sur., 2011:147) U tom smislu, kulturno-povijesni turistički resursi predstavljaju vrlo privlačne resurse, posebno za posjetitelje iz zemalja Novog svijeta, Angloamerike i Australije. Razlog zbog kojeg te goste privlače sačuvani ostatci prošlih civilizacija, tradicija, spomenici i umjetnička djela je taj što pisana povijest njihova društvenog razvoja započinje relativno kasno, u 16. stoljeću, pa su im zbog siromašnih tragova naseljavanja, migracija i baštine predaka zanimljivi europski narodi i zemlje (Čavlek i sur., 2011). U Istri su to svakako antički spomenici Pule (Amfiteatar, Slavoluk Sergijevaca i Augustov hram), Eufrazijeva bazilika u Poreču te pitoreskna akropolska naselja središnje Istre (Grožnjan, Motovun, Buzet).

S obzirom da 70 % međunarodnih turista u Hrvatsku dolazi automobilom, prometna je povezanost također važan faktor pri odabiru destinacije (Škorić, 2008).

Kao glavni motivacijski aspekt ponuđen u anketnim upitnicima, turističke zajednice navode odmor i relaksaciju. Zatim slijede ljepota prirode i krajolika, te sportski i sportsko-rekreacijski sadržaji. Sve turističke zajednice uspoređivanih gradova navele su kako se sportsko-rekreacijska ponuda koristi kao dopuna osnovnom privlačnom čimbeniku.

Ispitivanje vezano za interes turista koji dolaze u Istru za određene sportsko-rekreacijske sadržaje proveo je Institut za poljoprivredu i turizam Poreč 2008. godine. U tablici broj 9 se može vidjeti koje su sportske aktivnosti u središtu interesa turista u Istri.

Tablica 9: Prikaz rezultata istraživanja

RANG	SPORTSKA AKTIVNOST	% BROJA ISPITANIKA
1	Pješaćenje	46,5
2	Špiljarenje	22,8
3	Biciklizam	11,8
4	Ronjenje	5,5
5	Jedrenje	3,1
6	Tenis	3,5
7	Jahanje	3,1
8	Lov i ribolov	1,6
9	Penjanje u prirodi	1,1
10	Golf	1

Izvor: Ružić, 2011. Prema podacima iz anketnog istraživanja Instituta za poljoprivredu i turizam Poreč, 2008

U anketnim upitnicima, kao motivacijski sadržaji koji se odnose na sportsko-rekreacijsku ponudu, ističu se biciklizam, odnosno bogata ponuda biciklističkih staza te nogomet. U gradu Puli motivacijski sadržaji su i morske aktivnosti poput ronjenja i plivanja.

Nogomet se smatra najvažnijim motivacijskim sadržajem u ponudi grada Rovinja, upravo zbog zimskih priprema sportaša za koje je Rovinj spreman i u pogledu smještajnih kapaciteta i u pogledu ponude sportskih objekata potrebnih za pripreme. U Umagu i Poreču tenis je najzastupljenija i najviše tražena aktivnost na što je utjecao povijesni razvoj turizma u navedenim gradovima.

SMJERNICE DALJNJEG RAZVOJA SPORTSKOG TURIZMA

Iako je jadranska obala oduvijek jedna od omiljenijih odmorišnih destinacija, klasična ponuda sunca, čistog zraka i mora koja je neko vrijeme bila dostatna tržištu morala se prilagoditi suvremenoj potražnji. Jedan od značajnih čimbenika koji pokazuju kvalitetu turističke ponude su sportsko-rekreacijski sadržaji i programi (Bartoluci, 2003).

Današnji su gosti zadovoljniji ako provode aktivan odmor, žele se baviti raznim sportskim aktivnostima na kopnu ili moru te žude za zabavom i sudjelovanjem na raznim manifestacijama. Stoga, osnova modernog turizma postaje raznolika ponuda većeg broja oblika turizma kao što su nautika, sportski, zdravstveni, lovni, ribolovni, kongresni ili seoski oblik turizma.

Kvaliteta hrvatskog turizma ne zadovoljava iz više razloga, a najvažniji su neodgovarajući asortiman turističke ponude i potražnje te neusklađenost cijena i vrijednosti turističkih proizvoda i usluga. Takvo stanje prouzročili su nekvalitetno provedena privatizacija, neadekvatna primjena sustava ukupne kvalitete u praksi, loše plaćen i nedovoljno stimuliran ugostiteljsko-turistički kadar te posljedice rata koje se odražavaju na ekonomiji turizma.

Ključ razvoja turizma prema Čavlek i sur. (2011) je bolje i pametnije iskoristiti sve što imamo te motivirati turiste da odaberu Hrvatsku kao svoju destinaciju zbog zdravlja i zadovoljstva koje se pronalazi u čistoj prirodi, zdravoj hrani, zabavi i sportu.

U turističkim centrima najviše se razvija masovni oblik turizma koji je povezan s gradnjom velikog broja sportskih objekata u prošlosti. Te bi iste objekte, zbog neredovitog održavanja i nedovoljnog korištenja, trebalo renovirati, prenamijeniti ili dopuniti novim sadržajima.

U turističkim mjestima ponajprije treba ispitati koji sportski objekti i sadržaji odgovaraju strategiji turističkog razvoja grada. Uz jasnu sliku kakve sportove i aktivnosti turisti žele da budu zastupljeni u ponudi, lakše se može orijentirati na individualni pristup svakom pojedinom gostu.

Turistička ponuda svih gradova većinom je usmjerena samo na period ljetnih mjeseci dok traje sezona. U toj činjenici leži i najveći dio nedostataka turističke ponude koja je bazirana na razvoju ljetnog sportsko-rekreacijskog turizma.

Nadogradnja postojeće razine i razvoj turizma moguće je kreiranjem novih programa i stalnim unapređivanjem kvalitete turističkih usluga. Turiste kojima je određena destinacija već poznata i neatraktivna zbog manjka inovativnosti u području turističke ponude moglo bi se privući uvođenjem novih adrenalinskih sportova, sportova na vodi te uređenjem pješačkih i biciklističkih staza. Organiziranje manifestacija, kreiranje novih biciklističkih i pješačkih staza i ponuda ekstremnih sportova kao što su istraživanje špilja, penjanje, *mountain biking* i slične aktivnosti mogu dodatno unaprijediti ponudu.

Sezonalnost turizma u Istri dovodi do neravnomjernog raspoređivanja turističkog prometa. Samim time sportske aktivnosti i sadržaji su povezani većinom s ljetnom sezonom koju se nastoji proširiti od travnja do listopada, međutim to ovisi o brojnim faktorima. Smještajni kapaciteti većinom su otvoreni samo tijekom sezone pa je smještaj gostiju tijekom ostalih mjeseci najveći problem. Nadalje, većina manifestacija i događanja odvija se upravo tijekom ljetnih mjeseci. Da bi privukli goste potrebno je držati kontinuitet događanja i u ostalim mjesecima. Sjajan primjer početka te strategije je utrka *Ironman* u Puli koja se održava u rujnu. Iako je turistička sezona pri kraju i turistički promet se već znatno smanjuje, utrka privlači velik broj sudionika i gledatelja u Istru te time doprinosi produženju sezone.

Promjena strukture smještajnih kapaciteta nužna je za produljenje sezone. Privatni smještaj i kampovi u kojima boravi najveći broj gostiju su otvoreni samo tijekom ljeta. Kod sportskog turizma gdje grupe sportaša ili rekreativaca organizirano dolaze na pripreme

većinom u periodu predsezona smještajni kapaciteti koji nisu u funkciji predstavljaju veliki nedostatak.

Obrazovanje stručnih turističkih kadrova koji će raditi u području sporta također je važan segment unapređenja sportske ponude. Mlade ljude je potrebno poticati na obrazovanje i poduke za aktivnosti u kojima je nužan angažman pratioca kao npr. u speleologiji i ronjenju.

Razvoj cestovnog prometa kako bi se povezanost s prostorom srednje Europe podigla na višu razinu doprinosi i skladnijem razvoju priobalnog prostora i unutrašnjosti Istre (Ružić, 2011). Međutim, u razvoju cestovnog prometa pažnja se posvećuje automobilskom prijevozu, dok biciklističke staze pored prometnica još uvijek nisu dovoljno razvijene. Cikloturizam u Istri je u usponu i, iako makadamske puteve i manje prometne prometnice biciklisti koriste svakodnevno, postoje brojni dijelovi cesta koje je nužno prilagoditi cikloturizmu. Ponajviše se to odnosi na dio oko Linskog kanala koji je najbliži obalni put od Poreča do Rovinja, a iznimno je opasan i neprilagođen sudionicima u prometu na biciklima.

Bolja informiranost najbrže bi doprinijela promociji sportskih sadržaja. Internetski kanali postali su obavezni dio organizacije turističkih putovanja tako da i u tom segmentu ima puno prostora za napredak i bolju iskorištenost.

Nedostatak u sportskoj ponudi grada Pule je zasigurno nedostatak polivalentnih dvorana koje bi se mogle iskoristiti za pripreme sportaša u periodu predsezona te olimpijski bazen, koji je prijeko potreban gradu od 60 000 stanovnika i 280 000 gostiju koliko je grad posjetilo ove godine do kraja kolovoza (Glas Istre, 2016i).

Turistička zajednica grada Poreča smatra kako njihova turistička ponuda ima sve što turisti potražuju pa im samim time ništa ne nedostaje iako to ne znači da svoju ponudu iz godine u godinu ne proširuju. Dokaz tome je održavanje međunarodnog turnira *Swatch Beach Volleyball Major Series* (Poreč, 2016).

Sportskoj ponudi grada Rovinja također nedostaje zatvoreni olimpijski bazen, što je istaknula i turistička zajednica u anketnom upitniku. Rovinj, za razliku od ostalih gradova, ipak ima otvoreni bazen dužine 25 m kojeg se može koristiti tijekom ljetnih mjeseci. Bogatija ponuda elitnih sportova poput golfa, pola, jedrenja privukla bi u grad i turiste veće platežne moći, čiji se budžet poklapa s trendom izgradnje luksuznih hotela.

Sezonu bi na jesen i zimu, mogla produžiti ponuda usmjerena na kongresni i *wellness* turizam.

Gradu Umagu, prema anketnom upitniku, nedostaje smještaj prilagođen pripremama sportaša u zimskim mjesecima. Teniske aktivnosti usmjerene su većinom na ljetni period kada se provode brojne teniske škole i turniri.

Raspoloživi resursi poput sunca i mora zasigurno su dobro iskorišteni, ali po pitanju sportske ponude, sezonalnost sigurno ograničava iskorištenost dostupnih resursa.

Slika 2. Rovinj, šampion hrvatskog turizma (izvor: osobna arhiva)

ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu obrađena je tema razvoja sportskog turizma u Istri kao najstarijeg i najrazvijenijeg turističkog područja Hrvatske. Sportski turizam dio je turističke ponude svakog grada. Analizom podataka iz anketa koje su ispunile turističke zajednice četiri najveća istarska grada ukazano je na prednosti i nedostatke svake pojedine ponude te su ponuđene smjernice daljnjeg razvoja sportskog turizma.

Zaključujem kako je hipoteza da bi Pula, Rovinj, Poreč i Umag svoj razvoj sportskog turizma trebali bazirati na ljetnom sportsko-rekreacijskom turizmu točna, ali se on treba nadopunjavati ostalim oblicima sportskog turizma. Ljetni sportsko-rekreacijski turizam će uvijek biti zastupljeniji od drugih zbog već objašnjenih prirodno-geografskih karakteristika Istre, no one dopuštaju i razvoj zimskog sportsko-rekreacijskog turizma i natjecateljskog turizma ponajviše u vidu priprema sportskih klubova, zbog čega je Istra već prepoznata kao destinacija sporta i rekreacije.

LITERATURA

Adriagate (2016). *Info za turiste Umag*. /online/. S mreže preuzeto 02.09.2016.
<http://www.adriagate.com/Hrvatska-hr/Umag>

Bartoluci, M. (2003). *Ekonomika i menadžment sporta*. Zagreb: Informator

Bartoluci, M. (1996). Razvitak sportsko-rekreacijskog turizma u Hrvatskoj. *Acta Turistica* 2, str 134-160

Blažević, I. (1987). *Povijest turizma Istre i Kvarnera*. Rijeka: "Otokar Keršovani"

Čavlek, N., Bartoluci, M. (2007). *Turizam i sport- razvojni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga

Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O. (2011). *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga

Državni zavod za statistiku (2016). *Statistička izvješća-razna godišta*. /online/. S mreže preuzeto 08.09.2016.

http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/04-03-02_01_2015.html

http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1515.pdf

<http://business.croatia.hr/Documents/3676/Turizam-u-brojkama-2014.pdf>

Geić, S. (2011). *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu

Glas Istre (2016). *Općina Medulin među top-pet hrvatskih destinacija*. /online/. S mreže preuzeto 06.09.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/opcina-medulin-medju-top-pet-hrvatskih-destinacija-532690

Glas Istre (2016a). *Rekordna godina za istarski turizam*. /online/. S mreže preuzeto 08.09.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/rekordna-godina-za-istarski-turizam-532808

Glas Istre (2016b). *Umag ostvario dva milijuna noćenja već u kolovozu.* /online/. S mreže preuzeto 07.09.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/umag-ostvario-dva-milijuna-nocenja-vec-u-kolovozu-532478

Glas Istre (2015c). *Bičikletom besplatno po Puli.* /online/. S mreže preuzeto 24.08.2016. <http://www.glasistre.hr/vijesti/specijalna/bicikletom-besplatno-po-puli-504651>

Glas Istre (2016d). *Pula u osam mjeseci ostvarila 1,5 milijuna noćenja.* /online/. S mreže preuzeto 07.09.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/pula-u-osam-mjeseci-ostvarila-1-5-milijuna-nocenja-532504

Glas Istre (2016e). *Događaj koji promovira Pulu kao bajkersku destinaciju.* /online/. S mreže preuzeto 30.08.2016. <http://www.glasistre.hr/vijesti/mozaik/dogadjaj-koji-promovira-pulu-kao-bajkersku-destinaciju-532305>

Glas Istre (2013f). *Rovinj: Rekordan broj pristiglih kruzera.* /online/. S mreže preuzeto 08.09.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/rovinj-rekordan-broj-pristiglih-kruzera-434822

Glas Istre (2014g). *Otvorena punionica za električna vozila uz hotel Lone.* /online/. S mreže preuzeto 14.08.2016. <http://www.glasistre.hr/vijesti/mozaik/otvorena-punionica-za-elektricna-vozila-uz-hotel-lone-452182>

Glas Istre (2016h). *Rovinj opet ima najveći broj noćenja u Hrvatskoj.* /online/. S mreže preuzeto 26.08.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/rovinj-opet-ima-najveci-broj-nocenja-u-hrvatskoj-532107

Glas Istre (2016i). *Pula u osam mjeseci ostvarila 1,5 milijuna noćenja.* /online/. S mreže preuzeto 02.09.2016. http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/pula-u-osam-mjeseci-ostvarila-1-5-milijuna-nocenja-532504

Histria Aromatica (2016). *Sadržaji i zanimljivosti parka*. /online/. S mreže preuzeto 08.09.2016. <http://www.histriaaromatica.hr/index.php?ln=HR>

Istarska enciklopedija (2008). *Šandalja*. /online/. S mreže preuzeto 24.08.2016. <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2643>

Istra (2016). *Poreč smještajni kapaciteti*. /online/. S mreže preuzeto 09.09.2016. http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/porec/smjestaj/hoteli?&cr_offset=2&sd=354
<http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/porec/smjestaj/turisticka-naselja>
<http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/porec/smjestaj/kampovi>

Istra (2016a). *Poreč kalendar događanja*. /online/. S mreže preuzeto 26.08.2016. <http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/porec/kalendar-dogadanja>

Istra (2016b). *Umag-smještaj*. /online/. S mreže preuzeto 26.08.2016. <http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/umag-novigrad/smjestaj>

Istrapedia (2016). *Picugi*. /online/. S mreže preuzeto 26.08.2016. <http://www.istrapedia.hr/hrv/622/picugi/istra-a-z/>

MINT (2016). *Turizam u brojkama 2015*. /online/. S mreže preuzeto 07.09.2016. <http://www.mint.hr/UserDocsImages/TUB2015HR.pdf>

Načinović, D. (2003). *Pula povijest, kultura, umjetnost, prirodne ljepote*. Zagreb: Turistička naklada d.o.o.

Orlić, D. (2006). *Poreč povijest, kultura, umjetnost, prirodne ljepote, turizam*. Zagreb: Turistička naklada d.o.o.

Otočan, M. (2015). *Povijest turizma i kulturne baštine Umaga*. Pazin: Josip Turčinović d.o.o.

Parentium (2016). *Povijest i razvoj turizma u Poreču*. /online/. S mreže preuzeto 26.08.2016. <http://www.parentium.com/prva.asp?clanak=39>

Poreč (2016). *Poreč Major i u 2016. godini vraća se u uvalu Peškera*. /online/. S mreže preuzeto 07.09.2016. <http://www.porec.hr/prva.aspx?j=cro&stranica=7395>

Pula info (2016). *Smještaj*. /online/. S mreže preuzeto 18.08.2016.
<http://www.pulainfo.hr/hr/smjestaj/hoteli/37/>
<http://www.pulainfo.hr/hr/smjestaj/turisticka-naselja/38/>
<http://www.pulainfo.hr/hr/smjestaj/mobile-homes/71/>
<http://www.pulainfo.hr/hr/smjestaj/kampovi/39/>
<http://www.pulainfo.hr/hr/smjestaj/hostel/40/>
<http://www.pulainfo.hr/hr/smjestaj/privatni-smjestaj/60/>

Relac, M., Bartoluci, M. (1987). *Turizam i sportska rekreacija*. Zagreb: Informator

Rovinj News (2016). *Rovinj ušao u izbor destinacije godine*. /online/. S mreže preuzeto 28.08.2016. <http://www.rovinjnews.com/clanak/rovinj-usao-u-izbor-destinacije-godine-601>

Rovinj News (2016a). *Rovinj hrvatski rekorder u ostvarenim noćenjima*. /online/. S mreže preuzeto 06.09.2016. <http://www.rovinjnews.com/clanak/rovinj-hrvatski-rekorder-u-ostvarenim-nocenjima-605/>

Ružić, P. (2011). *Ruralni turizam Istre*. Pula: Institut za poljoprivredu i turizam Poreč

Škorić, S. (2006). *Razvoj sportsko-rekreacijskog turizma na području Istre* (magistarski rad, Kineziološki fakultet). Zagreb: Ekonomski fakultet

Škorić, S. (2008). Sportski turizam i njegovi učinci na turističke destinacije - primjer Istre. *Acta turistica* 1, str 67-91

Tz grada Rovinja (2016). *Rovinj*. /online/. S mreže preuzeto 28.08.2016.

<http://www.tzgrovinj.hr/page/upoznajte-rovinj>

<http://www.tzgrovinj.hr/page/dogadjanja>

<http://www.tzgrovinj.hr/page/atrakcije-i-aktivnosti>

<http://www.tzgrovinj.hr/page/smjestaj/kampovi>

Sipar (2016). *Sipar*. /online/. S mreže preuzeto 02.09.2016. <http://www.umag.hr/prva.aspx?stranica=6705&pid=3641&j=CRO>